

Založba Družina je izdala obsežno knjigo zgodovinarke dr. Tamare Griesser-Pečar Cerkev na zatožni klopi, ki govori o 881 duhovnikih, redovnikih, redovnicah in bogoslovcih, ki so med letoma 1945 in 1960 šli skozi sodne mline partijskega enoumja povojne Jugoslavije, sodnega brezpravja in zakona ulice. 339 jih je bilo obsojenih na zaporno kazen in 73 denarno kaznovanih.

Kar devetkrat je bila izrečena smrtna kazen in štirikrat je bila tudi izvršena. Poleg tega je bilo upravno kaznovanih 1.411 duhovnikov.

Pri predstavitvi knjige

Fotografije: SAFO

Preganjanje Cerkve

Objavljamo del spremne besede dr. Franceta M. Dolinarja. Da se kompromitirani duhovniki postavijo pred sodišče, to pa jim bo dokazalo njihovo osebno krivdo in jih kaznovalo primerno teži njihovega dejanja, nikoli ni bilo sporno. Sporno pa je bilo in je še danes, da revolucionarna oblast po drugi svetovni vojni sploh ni poskušala obtoženim dokazati njihove osebne krivde. Po vnaprej izdelanem scenariju so kar povprek obtoževali duhovnike domnevnih vojnih zločinov ter protiljudskega in protidržavnega delovanja. Sporno je bilo in je še danes, da so po direktivah komunistične partije sodišča to domnevno, vendar po sodni poti nikoli dokazano krivdo posameznika prenesla na ustanovo kot tako. Že samo dejstvo, da je bil nekdo duhovnik, redovnik ali redovnica, je "sodni oblasti" zaščalo, da ga je spoznala za krivega.

Najsramotnejše obdobje

Desetletje po drugi svetovni vojni sodi tako med najsramotnejša obdobja sodne prakse v Sloveniji in Jugoslaviji. Tretje, neodvisne veje

oblasti v tem obdobju v Sloveniji praktično ni bilo. Sodstvo se je podredilo partijskemu obračunavanju z ideološkimi nasprotniki. Bilo je v službi lazi in degradacije človekovega dostojanstva, ki so ga po diktatu partije razpihovala javna občila. Sodni procesi proti duhovnikom dokazujejo vso bedo povojnega pravosodja, ki je podleglo diktatu partije in zahtevam ulice, ki ni bilo sposobno preveriti in dokazati absurdnih lažnih obtožb na račun pripadnikov Cerkve in ni dopustilo pričevanj v korist obtožencem. Po vnaprej konstruirani obtožnici (te so bile domala pri večini obtoženih identične ne glede na kraj in sestavo sodnega senata) so organi pregona skušali prisiliti obtožene duhovnike k "priznanju". Sodišča so jih nato brez dokazov o osebni krivdi, nemalokrat pa celo ob posrednem priznanju, da so nedolžni, obsodila na drastične zaporne ali denarne kazni. Prizivno sodišče je po pritožbi obsojenega nad izrekom nepravilne kazni le to pravi-

loma še zvišalo. V tem pogledu je več kot zgovorna izjava ljubljanskega pomožnega škofa Antona Vovka na zaslišanju 21. decembra 1947. Oficirju UDV, ki je od njega hotel izsiliti priznanje o škofovem ilegalnem delovanju in mu grozil, da mu bodo sicer krivdo javno dokazali na sodišču, je mirno odgovoril: "Pa naj mi /sodišče to/ dokaže, da bo konec teh podtikanj. Pa še zapre naj me, da bom imel mir. Odkar je svoboda, od maja 1945, že nimam nobene svobode in miru." Te besede je izrekel človek, ki za revolucionarno oblast ves čas vojne ni bil

sporen in ki mu niti po vojni niso mogli dokazati nobene protidržavne dejavnosti. Oblast je jezilo predvsem to, da jih je vedno znova opominjal, naj se za božjo voljo drže vsaj tistih zakonov, ki so jih sami sprejeli.

V procesih proti duhovnikom in drugim predstavnikom Katoliške cerkve v Sloveniji gre za tako očitne kršitve kazenskega prava, da bi jih današnja sodna oblast, zlasti po vstopu Slovenije v Evropsko zvezo, morala "sua sponte" razveljaviti, če hoče ohraniti svojo kredibilnost v evropskih integracijah. Tako pa ob branju knjige Cerkev na zatožni klopi zgodovinarke Tamare Griesser-Pečar ostaja bralcu grenak priokus. Po več kot desetletju samostojne in mednarodnopravno priznane Republike Slovenije, članice OZN, podpisnice deklaracije o človekovih pravicah in od 1. maja 2004 članice Evropske zveze, za večino duhovnikov še vedno niso razveljavljene lažne, krivične in ideološko obarvane sodbe, izrečene v desetletju po drugi svetovni vojni. Ker za mrtve nihče ni sprožil obnovitvenega procesa, si je sodstvo lahko pilatovsko umilo roke.

Dr. Tamara Griesser-Pečar

Vloga partije in Udbe

Scenarije sodnih procesov je do ločala partija, izpeljali pa so jih ofirji UDV in vojske. Za pravno državo je sporno že to, da so v mirnem času civilnim osebam za domnevna kazniva dejanja sodile vojaške osebe. Namen sodnih procesov proti duhovnikom je bil prozorno jasn: zlomiti Cerkev kot edino ustanovo, ki jo partija (še) ni v celoti nadzirala in ki je zaradi tega zanj pogojno predstavljala hrbtnico opozicije. Zaradi njene zakoreninjenosti v ljudstvu si je partija hotela za vsako ceno podrediti Cerkev in jo narediti za voljno orodje v rokah revolucionarne "ljudske" oblasti. Ker se je pred moralno močjo predstavnikov Cerkve počutila nemočno, je prek javnih občil skušala duhovnike z lažnimi obtožbami očrniti v očeh vernikov in jih tako odtrgati od njih, hkrati pa je načrtno vzpodbujala fizično nasilje proti njim.

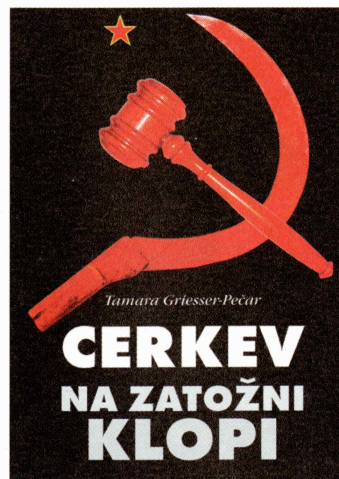
Postopek proti duhovnikom je bil domala pri vseh procesih identičen. Začelo se je z lažno prijavo, to pa je spremljala prav ogabna medijska kampanja. Sledile so preiskave stanovanj duhovnikov in cerkvenih prostorov. Zaradi odsotnosti obremenilnih dokazov o domnevni krivdi "obtožencev" (osumljencev v teh procesih dejansko ni bilo) so s podkupovanjem, prisilo in podtikanjem izjav skrbno izbranim "pričam" ljudski tožilci prepričali sodišče o njihovi krivdi in za duhovnike zahtevali najstrožjo zagroženo kazen. Proces in višina kazni sta bili dogovorjena vnaprej kakor tudi postopek pri pritožbi. Aroganca vpletenih v sodni proces je šla tako daleč, da se sploh niso trudili prikriti svojih laži in podtikanj. Nič manj sramotno ni bilo nasilno pridobivanje duhovnikov, redovnikov, redovnic in celo bogoslovcev za sodelavce UDV. Kako učinkovita je bila UDV pri svojem delu, pove število uspešnih novačenj celo med najožjimi sodelavci obeh slovenskih škofov. Oblast je natančno vedela, kaj oba škofa mislita, zato jo je še toliko bolj jezilo, ker jima ni mogla očitati protidržavnega ali protiljudskega delovanja. V umazano igro vnašanja razdora med duhovnike in poskusa, da bi jih odtegnili pokorščini škofom, naj bi po načrtih UDV služilo

tudi leta 1949 ustanovljeno duhovniško Društvo sv. Cirila in Metoda.

Govorica "ljudskega sodišča"

V tej absurdni sodni farski je pomembno vlogo odigrala Ljudska milica. V primerih naročenih "spontanih" fizičnih napadov na duhovnike predstavniki milice napadenih nikoli niso zavarovali. Nasprotno, namesto da bi iskali napadalce (te so itak poznali), so dogodek izkoristili za postopek proti napadenemu. Pri mučnih zaslišanjih in preiskavah so nato vedno našli kak "dokaz", da so lahko žrtev napada obsodili. Najbolj razvpit primer fizičnega nasilja nad duhovniki so poskusi atentatov na škofa Antona Vovka (Škofja Loka, Gorje), ki so dosegli višek z zločinskimi zažigom škofa 20. januarja 1952 v Novem mestu. Hudo ranjenega škofa pri dogodku navzoča Ljudska milica ni zaščitila. Kljub ogorčeni reakciji tujine in celo negodovanju predsednika Jugoslavije Josipa Broza Tita je UDV pritisk na škofa Vovka v naslednjih letih še stopnjevala.

Knjiga Cerkev na zatožni klopi govori o 881 duhovnikih, redovnikih, redovnicah in bogoslovcih, ki so šli skozi sodne mline partijskega enoumja povojne Jugoslavije, sodnega brezpravja in zakona ulice. Pričujoče besedilo Tamara Griesser-Pečar je še posebej izpovedno, ker

avtorica vedno znova prepusti besedo govoric "ljudskega tožilca" in "ljudskega sodišča", ki odseva vso njihovo grobost in partijsko zaslepljenost. V knjigi obravnavani sodni procesi so bili logična posledica politike Komunistične partije Slovenije do Cerkve, ki je dokumentirana v zapisnikih politbiroja in plenimov CK KPS. Njihovo politiko so na teren prenašala Navodila za delo varnostnih organov v SR Sloveniji. V teh dokumentih je Cerkev vse do razpada Jugoslavije leta 1990 prikazana kot največji sovražnik države. Grobost in ostrina, s katero je partija prek državnih organov nastopala proti Cerkvi zlasti v prvem desetletju po drugi svetovni vojni, pa je hkrati razodevala njeno nemoč, da bi po legalni

pravni poti dosegla svoje cilje: odstraniti Cerkev kot ustanovo iz družbenega in javnega življenja na Slovenskem in jo povsem onemogočiti. Ob branju teh podrobno dokumentiranih sodnih procesov proti duhovnikom odpade vsako sprenevedanje o pravni varnosti dejavnih katoličanov v Socialistični republiki Sloveniji po drugi svetovni vojni in enakosti vseh državljanov pred zakonom.

Najnižja kategorija zapornikov

Ko človek prebere knjigo o duhovniških procesih, se mu kar samo postavi vprašanje, kaj se je dogajalo z duhovniki, ko so se po obsodbi na sodišču za njimi zaprla vrata zaporov. Dokumentiranih pisnih poročil o tem iz duhovniških vrst skorajda ni. Tudi sicer so med političnimi zaporniki silno redka. Očitno je bil strah, da se njihova usoda lahko ponovi v še hujši obliki, močnejši od skušnjave, da bi svoje skušnje "prevzgojnih metod" povojne Jugoslavije pisno dokumentirali. Zato je objavila knjige Angele Vode Skriti spomin, ki jo je za tisk pripravila Alenka Puhar, tako šokantna. Angela Vode govori o svoji osebni izkušnji komunistične oporečnosti, ki se je identificirala z idejo socialne pravičnosti in odločno nasprotovala sleherni obliki njenega popačenja. Ženska, ki je preživela taborišče smrti v Ravensbrücku, je zgrožena na svoji lastni koži občutila nečloveške metode svojih nekdanjih idejnih tovarišev, ki so hoteli uničiti človekovo osebnost in izničiti njegovo človeško dostojanstvo. Ob branju teh intimnih spominov se zdijo razvpiti zapori Kraljevine Jugoslavije, v katerih se je izobraževala predvojna komunistična elita in iz njih vodila komunistično gibanje v Jugoslaviji, skorajda domovi oddiha. Nobenega dvoma ni, da so bili v jugoslovanskih zaporih različni "prevzgojni" pristopi do posameznih kategorij političnih zapornikov. V tem pogledu ima med "kazensko-poboljševalnimi zavodi" posebno mesto Goli otok. Vendar so bili vsi politični zaporniki vključno z duhovniki vedno najnižja kategorija zapornikov, nad katero so se lahko izživljali celo kriminalci. Če jih niso mogli "prevzgojiti", jih je bilo treba zlomiti in uničiti. **V. M.**

Gregorij Rožman, žrtev povojnega montranega procesa, z materjo in sestro na Koroškem